

ЖОБА ӘДІСІН ҚОЛДАНУДЫҢ ЗЕРТТЕУШІЛІК ДАҒДЫНЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУДАҒЫ ТИІМДІЛІГІ

Айтказина Акмарал Жыгерқызы

aitkazina2006@mail.ru

4S01140101-"Бастауыш білім беру мұғалімі" мамандығының 4 курс студенті

№1 Алматы қазақ гуманитарлық-педагогикалық колледжі, Алматы қ, ҚР

Ғылыми жетекшісі, Арнайы пән оқытушысы, педагог-модератор Туралиева Г.А.

Жаңа білім парадигмасы балаға оқу қызметінің субъектісі ретінде қарап, шығармашылық қызығушылықтары негізінде білімге құндылық бағдарын қалыптастыра отырып, танымдық және рухани қажеттіліктерін қанағаттандыруды және жан-жақты дамыған, шығармашыл жеке тұлғаны қалыптастыруды көздейді. Қазіргі кезде оқытудың қазіргі заманғы жобалық технологияларын пайдалана алу әрбір мұғалімнің біліктілігін анықтайды. Биология пәнін оқытуда жобалау технологиясының әдістерін қолдану жалпы сынып оқушыларының зерттеушілік әлеуетін арттыратынын, әрі жеке және топтық жобаларды орындаудың тиімділігін көрсетеді. Көбінесе жобалық іс – әрекет – бұл білім алушының бір-бірімен және мұғаліммен өзара әрекеттесуі, яғни пәнаралық байланыстарды жүзеге асыруға, білім мен дағдыларды алуға бағытталған ұжымдық қызмет түрі.

Жобалау – оқытудағы жаңарудың шынайы және шартты жобаларын өңдеу процесі; оқытудың ең тиімді әдісі болып табылады [1]. Негізінде жобалау тәуелсіз әрекет болып табылады. Іс-әрекеттің бұл түрі мәдениетте шындықтың өзгеруін жоспарлау мен жүзеге асырудың негізгі тәсілі ретінде бар. Жобаның әрекеті келесі кезеңдерді қамтиды: – жоба тұжырымдамасын әзірлеу (жағдайды талдау, мәселені талдау, мақсат қою, жоспарлау); – жобалық ниетті жүзеге асыру (жоспарланған іс-әрекеттерді жүзеге асыру); – жобаның нәтижелерін бағалау (жаңа/өзгертілген шындық жағдайы).

Жобалық әдіс - белгілі бір мәселелерді шешуді қамтиды, оқытудың әртүрлі әдістері мен құралдарын қолдануға мүмкіндік береді. Екінші жағынан, ол ғылым, технология және шығармашылық салалардағы білім мен дағдыларды біріктіреді. Жобалық әдісті қолдана білу оқытушының жоғары біліктілігінің, оның оқыту мен дамытудың прогрессивті әдіснамасының көрсеткіші болып табылады. Бұл технологиялар ХХІ ғасырдың технологияларына жатады, олар ең алдымен постиндустриалды қоғамның адам өмірінің тез өзгертін жағдайларына бейімделу қабілетін қамтамасыз етеді. ХХ ғасырдың басында АҚШ-та оқытудың жаңа әдісін ойластырған Джон Дьюи

«конструктивті» идеяны ұсынды. Білім алу процесі – оқушылардың белсенділігін талап етіп, олардың өздігінен ізденуін, ақпараттан қорытынды шығара білу дағдысын арттыруы керек. Бұл тұжырымды Колумбия университетінің профессоры Ч.Р. Ричардсон қолдап, ең алғаш рет

«жобалап оқыту» ұғымын енгізген. Бұл ұғым кейін «жобалау әдісі» деген терминге айналды [2].

Биологияны оқытуда қолданылатын жобалау әдістерін теориялық тұрғыда талдап, қолданып, тәжірибе жұмысы нәтижесін алуды үйренеді. Нәтижесінде: Биологияны оқытуда жобалау технологиясын қолдану аясы кеңейеді; оқушылардың зерттеушілік, ізденушілік, жан-жақтылық қабілеттері қалыптасады; педагог арқылы оқушыға, оқушыдан бір-біріне өзара ынтымақтастық қарым-қатынасы дамиды.

М. М. Фирсова бағыныстағы оқушылардың «жобалау қызметі» және «зерттеу қызметі» терминдерін қолданады. Ол жобаны «жоғары сынып оқушыларының зерттеу

қызметінің негізгі нысаны» ретінде қарастырады, содан кейін «жобалық-зерттеу қызметі» ұғымымен жұмыс істейді. М. М. Фирсова мұндай қызметті табиғаты бойынша оқу-еңбек, органикалық байланыстыратын теория мен практика ретінде анықтайды, бұл оқушылардың кәсіби өзін-өзі анықтауы үшін маңызды. Бұл қызмет дербестікті, бастаманы, мақсаттарға жетудегі табандылықты дамытады, жоспарлы, технологиялық қызмет дағдыларын және өзін-өзі ұйымдастыру, өзін-өзі бақылау және өзін-өзі түзету қабілеттерін қалыптастырады [3].

Биология саласындағы тиімді білім берудің ажырамас бөлігі білім алушылардың жобалық қызметі болып табылады. Мұны түсіндірмелі-иллюстрациялық тәсілді қолдану кезінде оқушының міндеті жаттықтыру жолымен білімді есте сақтау мен қайта жаңғырту немесе қандай да бір әрекетті меңгеру арқылы, ал жоба әдісін қолдану кезінде оқушы заттар мен құбылыстар туралы білім алатыны, өз бетінше әзірленген немесе ұсынылған жұмыс жоспары барысында оларды зерделеу жолдарын белгілейтінімен түсіндіруге болады. Биология пәні негізінде ғылыми жобалық жұмысқа «Тұрмыстық қалдықтарды қайта өңдеудің эко-инновациялық рөлі» тақырыбы алынды. Қалдық заттарға анықтама беріліп, қасиеттеріне сипаттамалар жасалынды. Қоқысты өңдеу оңай жұмыстардың қатарына жатпайды. Оны өңдеу үшін ірі зауыттар мен өнеркәсіптер қажет. Әлімдік тәжірибелер қарастырылды. Адамзат барда еш уақытта таусылмайтын қор – қоқыс. Ендеше полигондарда үйіліп жатқан қоқыс үйінділерін сұрыптап, жаңа өнім шығаруға әбден мүмкін. Қоқыс саласы бизнес көзіне айналуы үшін қомақты қаражатты, жақсы дайындықты талап етіп тұр.

Қалдықтардың шіру мерзімі

1.	Қағаз	2 – 10 жыл
2.	Қаңылтыр банкілері (консерва)	90 жыл
3.	Темекі фильтрі	100 жыл
4.	Полиэтилендік пакеттер	200 жыл
5.	Шишалар	1000 жыл

Қазіргі таңдағы білім беру саласы жобалаудың мақсатқа бағыттылығы мен нәтижелігі бойынша үш негізгі түрі белсенді дамуда:

1. Әлеуметтік ортаны өзгертуге немесе педагогикалық құралдарды қолдана отырып әлеуметтік мәселелерді шешуге бағытталған әлеуметтік-педагогикалық жобалау;
2. Білім беру процесі аясында тұлғааралық қатынастарды қалпына келтіруге бағытталған психо – педагогикалық жобалау;
3. Білім беру жүйесін инновациялық өзгертуге және білім сапасын қалыптастыруға бағытталған білім беру жобалары.

Жобалар көлемі, өзгеру ауқымы, қамту аймағы, сапа талаптары және олардың орындалуын қамтамасыз ету әдістері, жобалар жиынтығы, қатысушылар саны, мақсат сипаты, инвестициялық қызмет объектісі және жобаның пайда болуының негізгі себептері бойынша ерекшеленеді.

Жобалар алуан түрлі болады:

- экономика және әлеуметтік бағдар салалары (өнеркәсіп, құрылыс, көлік, денсаулық сақтау, туризм және т.б.);
- іске асыру шарттары, қажетті инвестициялар көлемі (қысқа мерзімді, орта мерзімді және ұзақ мерзімді);

- инновациялық процесс кезеңдерінің қамтылу дәрежесі (барлық әсерлердегі инновациялық жобалар, инновацияларды және оның маркетингін дамыту, инновациялық процестің бірнеше кезеңін қамтитын толық емес инновациялық жобалар) [4].

Білім беру жобаларының түрлері

Жобалардың түрлері	Білім алушының іс-әрекеті
Зерттеу жобалары	Білім алушылар сынамалар жүргізеді, кез келген саланы зерттейді, содан кейін алған нәтижелерін қабырға газеттері, буклеттер, компьютерлік презентациялар түрінде жасап, ұсынады. Мұндай зерттеу жобалары балалардың кәсіби өзін-өзі анықтауына оң әсер етеді, сонымен қатар болашақ студенттерге курстық және дипломдық жұмыстарына негіз бола алады.
Ойын жобалары	Олар ойындар мен қойылымдар түрінде ұсынылған, онда кез-келген кейіпкердің рөлін ойнай отырып, оқушылар зерттелетін мәселелерді шешуді ұсынады.
Ақпараттық жобалар	Білім алушылар әртүрлі тақырып бойынша ақпаратты жинақтайды және талдайды, оны журналдар мен газеттер түрінде ұсынады.
Шығармашылық жобалар	Білім алушының шығармашылық ойлауына негізделеді. Жоба сыныптан тыс жұмыстар, экологиялық акциялар, бейнесуреттер және басқаша, ерекше түрде жүзеге асырылуы мүмкін. Білім алушының қиялына шек қойылмайды

Пәндік аймағы бойынша жобалардың бөлінуі:

1. Моножобалар: Нақты мақсатқа, қаржыландыруға, ресурстарға, уақыт пен сапаға арналған нақты белгіленген шеңберлері бар және бірыңғай топ құруды көздейтін әртүрлі жеке жобалар (инвестициялық, инновациялық және басқа да жобалар).
2. Мультижоба: Ол бірнеше моножобалардан тұрады және бірнеше жобаны басқаруды пайдалануды талап ететін кешенді жоба болып табылады (жұмыс істеп тұрған кәсіпорындарды реформалау және жаңаларын құру, бірнеше жобаны басқарудың ішкі жүйелерін әзірлеу және енгізу).
3. Мегажоба: Өңірді, өнеркәсіпті және басқа да құрылымдарды дамытудың нақты бағдарламалары, оған көп деңгейлі жобалық болжамдар кешені ("Маршал жоспары", жалпы еуропалық нарықты құру, Оңтүстік Кореяны дамыту және т. б.) кіреді [5].

Инновациялық өзгерістер жағдайында білім беру мекемесінде жобаны жүзеге асыру технологиясына келесі талаптар қойылады:

1. Жобаның икемділігі;
2. Күтілетін нәтиже инновациялық өзгерістерге алып келеді;
3. Өзгерістердің тиімділігі мен оларды жүзеге асыру шығындарын анықтаңыз;
4. Жоба кезінде мүмкін болатын қолайсыздықтарды қарастырыңыз;
5. Жоба процесінде командадағы құрылымдық өзгерістерді қарастырыңыз.

Жоба әдісінің бірқатар артықшылықтары бар:

- бұл теория мен практика арасындағы ақылға қонымды тепе – теңдікті сақтай отырып, білім беру іс – шараларын ұйымдастыруға мүмкіндік береді;
- білім беру үдерісіне табысты интеграциялануда маңызды;

- оқу үрдісіне оңай енеді. Бұл әдіс кез келген бағдарламада, кез келген оқу пәнінің білім беру стандартында қойылған мақсаттарға қол жеткізуге мүмкіндік береді, сонымен қатар күнделікті білімнің, педагогикалық психологияның, жеке әдістердің жетістіктерін сақтайды;

- бұл әдіс гуманистік болып табылады, оқу материалын табысты игеруді ғана емес, сонымен қатар балалардың зияткерлік және адамгершілік тұрғыдан дамуын, олардың тәуелсіздігін, мұғалімге және бір – біріне деген ізгі ниетін қамтамасыз етеді;

- жобалар балаларды біріктіреді, қарым – қатынас дағдыларын дамытады, басқаларға көмектесуге ниет білдіреді, топта жұмыс істей алады және бірлескен жұмыс үшін жауапты болады;

- оқушының білім көлемін пассивті жинақтау процесінен оны әр түрлі тәсілдермен игеруге мүмкіндік береді.

«Жоба» әдісі - оқытудың жеке-әрекеттік тәсілін іске асыратын төртінші буын технологиясы, шектеулі уақытта және шектеулі ресурсты пайдалана отырып, жүзеге асырылатын қызметті кезең-кезеңмен ұйымдастыру және сипаттау тәсілі. Мұғалім жоба әдісін қолдануда оқушылардың психологиялық, физиологиялық ерекшеліктерін және олардың мүдделерін ескеруі қажет, яғни жоба қол жетімді шығармашылық тапсырмалардан тұруы керек. Мұғалім жұмысының басты мақсаты - әмбебап оқу іс-әрекеттерін қалыптастыру [6]. Білім алушыларға кейбір таңдалған тақырып бойынша «жаттықтыру» әдісімен білім беру емес, оларды мәселені бөлуге, оны әртүрлі тәсілдермен шешуге және шешудің ең оңтайлы тәсілін табуға үйретеді. Жоба әдісімен оқыту оқушыларға көптеген тәрбиелік міндеттерді шешуге және тұлғалық: іскерлік, жігерлілік, жауапкершілік қасиеттерін дамытуға көмектеседі, өз еңбегінің нәтижесі үшін жауапкершілікке үйретеді, іс нәтижесі әр адамның жеке үлесіне байланысты деген сенім қалыптастырады және оқушыларға өз қабілеттері мен даралығын көрсетуге, олардың практикалық іс-әрекетінің дағдылары мен біліктерінің, зерттеу құзыреттерін қалыптастыруына мүмкіндік береді.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Мухатаева Д.И., Жексембинова А.К. Проектная деятельность в условиях университета:

опыт подготовки и включение // Наука и жизнь Казахстана. – 2020. – 5 (1). – С.199-205.

2. Зайцева С.А., Смирнов П.С. Проектная компетентность современного учителя/ Материалы IX Международной научной конференции. 2016. – 40-45 с

3. Савенков, А. И. Психология исследовательского поведения и исследовательской деятельности // Исследовательская работа школьников. – 2003. – № 2. – С. 39–49.

4. Бөрібекова Ф.Б., Жанатбекова Н.Ж. Қазіргі заманғы педагогикалық технологиялар: Оқулық. – Алматы: 2014. – 360 бет.

5. Бахишева С.М. Педагогикалық жүйелерді басқарудағы жобалау және оның ғылыми-теориялық негіздері, монография. – Алматы, 2013.

6. Проектирование образовательной среды школы как педагогическая инновация: научно-методическое сопровождение: учеб.-метод. пособие / К. В. Дрозд; И. В. Плаксина; Владим. гос. ун-т им.А. Г. и Н. Г. Столетовых. – Владимир: Изд-во ВлГУ, 2017. – 456 с.